

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Сітак Ірини Леонідівни

«Управління економічною стійкістю підприємства»,

поданої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми, мета, завдання дисертаційного дослідження

Економічна безпека країни залежить від ефективного розвитку і функціонування первинної ланки економіки – підприємства, оскільки підприємства здійснюють основний вплив на всі компоненти стабільного розвитку держави завдяки досягненню економічної стійкості. Вона залежить від ефективності господарювання, забезпеченості суб'єктів господарювання фінансовими ресурсами, обсягів і форм інвестицій, які формують виробничий потенціал на інноваційній основі. Указом Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019 на період до 2030 року визначено цілі сталого розвитку економіки, серед яких пріоритетними є забезпечення економічної стійкості підприємств. Однак, незважаючи на численні дослідження процесу управління їх економічною стійкістю, його особливості в сучасних умовах залишаються недостатньо розвинутими. У зв'язку з цим, підвищується актуальність необхідності розвитку, розробки та імплементації теоретико-методичних засад управління економічною стійкістю підприємств в Україні, що підтверджує актуальність теми дисертації Сітак І.Л., її зв'язок з пріоритетними напрямками і планами наукових досліджень НТУ «ХПІ» за темою «Сучасні методи організації управління підприємствами машинобудівної галузі у глобальному ринковому середовищі» (ДР № 0113U005918), в межах якої сформовано методичний підхід до розрахунку комплексного показника стійкості; а також планами наукових досліджень національної металургійної академії за темами: «Методологія управління підприємствами різних організаційно-правових форм власності» (ДР № 0107U001146), де здобувачем було сформовано систему інформаційного забезпечення стратегічного управління економічною стійкістю підприємства; «Методологічні засади формування стратегії розвитку суб'єктів господарювання регіонів та держави» (ДР № 0114U002644), за якою здійснено

дослідження й узагальнення методик оцінки економічної стійкості підприємств.

Аналіз поставлених у дисертації Сітак І.Л. завдань щодо дослідження понятійного апарату теорії управління стійкістю підприємства, розробки елементів системи управління економічною стійкістю підприємства, оцінки рівня ефективності його управління. формування методичного підходу до інтегрального оцінювання економічної стійкості підприємств машинобудування, розробки методичних рекомендації до обґрунтування управлінських дій для забезпечення економічної стійкості підприємства, обґрунтування системи раннього попередження та реагування на появу кризових явищ є вирішеними, що дозволяє зробити висновок про досягнення поставленої у дисертації мети – розробки і наукового обґрунтування теоретичних і науково-методичних підходів до управління економічною стійкістю машинобудівних підприємств. Це свідчить про наявність предмету публічного захисту.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених в дисертації

Обґрунтованість і достовірність основних наукових положень дисертації, одержаних результатів, висновків та розроблених рекомендацій підтверджується використанням загальнонаукових, теоретичних та спеціальних методів дослідження: узагальнення й семантичного аналізу – для дослідження теоретичних основ управління стійкістю та уточнення понятійного апарату (пп. 1.1, 1.3, 3.2); методи порівняльного аналізу та групування – для дослідження та обґрунтування стратегій забезпечення економічної стійкості (пп. 2.1, 2.3); методи інтерв'ю, опитування та економіко-статистичного аналізу – для визначення шляхів забезпечення економічної стійкості в діяльності підприємств машинобудування та особливостей функціонування (пп. 3.2); статистичного і техніко-економічного аналізу – для вивчення та оцінки економічної стійкості підприємств України на сучасному етапі розвитку економіки (пп. 2.2, 2.3, 3.1); графічний – для наочного зображення фінансово-господарського стану підприємств машинобудування й схематичного

представлення теоретичного підґрунтя дисертаційного дослідження (розділ 2, 3).
Всі використані методи є адекватними предмету і об'єкту дослідження, що забезпечує коректність отриманих результатів і висновків.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, розробок, висновків та рекомендацій, викладених в роботі, підтверджується використанням положень сучасних теорій управління щодо економічної стійкості, теорій економіки підприємства вітчизняних і зарубіжних дослідників, вкотоотстанням достатньої кількості офіційних статистичних даних Державної служби статистики України та інших офіційних джерел.

Тему дослідження розглянуто комплексно та докладно. Висновки і рекомендації дисертаційної роботи зроблено на основі аналізу теоретико-методичної бази, законодавчих та нормативних актів, статистичної звітності, побудови прогнозів. Структура роботи є логічною, визначається її метою та сформульованими науковими і практичними завданнями. Послідовне виконання поставлених завдань дозволило здобувачу розкрити сутність досліджуваних явищ, сформулювати теоретико методичний інструментарій, на основі чого розробити організаційні рекомендації щодо забезпечення запланованого рівня економічної стійкості підприємств.

Дисертаційна робота складається з анотації двома мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 244 сторінки, з них основний текст – 195 сторінок, список використаних джерел – 22 сторінки, додатки – 27 сторінок. У тексті дисертації розміщено 26 таблиць, 48 рисунків на на 45 сторінках.

Одержані в результаті дослідження науково-методичні положення та висновки свідчать про обґрунтованість розробленого теоретичного забезпечення та практичних рекомендацій з управління економічною стійкістю підприємств.

3. Наукова новизна одержаних результатів

Структура дисертації, обґрунтованість і достовірність рекомендацій та висновків свідчать про наявність положень наукової новизни та їх значущість.

У першому розділі - «Теоретико-методологічні основи управління економічною стійкістю підприємства» - досліджено теоретико-методичне підґрунтя та узагальнено наукові підходи до управління стійкістю. Доведено необхідність формування нових підходів до управління економічною стійкістю підприємств. Доведено, що процес управління економічною стійкістю підприємства має ґрунтуватися на прийнятті комплексу управлінських рішень стосовно деталізації заходів в складі загального напрямку діяльності та координації цих процесів з урахуванням життєвого циклу підприємства. На цих засадах уточнено понятійний апарат в контексті уточнення визначення сутності поняття «економічна стійкість» та удосконалено класифікацію її видів і факторів впливу. Доведено, що проблеми забезпечення економічної стійкості підприємства вимагають прийняття управлінських рішень як на оперативному, так і на стратегічному рівнях та розроблення підходів до її оцінки з урахуванням складових в умовах мінливого внутрішнього та зовнішнього оточення. Встановлено, що в умовах динамічного і швидкоплинного зовнішнього середовища, у якому функціонують підприємства, виникає необхідність розроблення ефективного інструментарію управління стійкістю. Запропоновано структурно-логічну послідовність процесу управління економічною стійкістю підприємства, характерною особливістю якої є її безперервність.

У другому розділі - «Оцінка економічної стійкості підприємств» - визначено основні тенденції та закономірності розвитку підприємств машинобудування, а саме доведено провідну роль машинобудування у соціально-економічному розвитку провідних країн світу. Доведено необхідність формування нових підходів до управління економічною стійкістю підприємств. З метою визначення ключових напрямів проведення реорганізації діяльності машинобудівного підприємства в роботі виявлено основні фактори, що впливають на рівень економічної стійкості підприємства.

Доведено, що основне завдання забезпечення економічної стійкості полягає у спроможності підприємства протистояти дії негативних факторів у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Запропоновано матричний підхід до обґрунтування управлінських дій щодо забезпечення стійкості на основі руху грошових коштів. Для реалізації організаційно-управлінських заходів щодо забезпечення економічної стійкості підприємств обґрунтовано доцільність врахування впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на економічну стійкість підприємства.

На основі визначення показників економічного розвитку та активності підприємств сформовано підхід до оцінювання ефективності управління підприємством.

У третьому розділі - «Удосконалення системи управління економічною стійкістю підприємства» розроблено та обґрунтовано теоретико-методичні засади стратегічного управління економічною стійкістю підприємства, доведено значущість інформаційного та організаційно-управлінського забезпечення у вирішенні завдань управління економічною стійкістю підприємства.

З метою вдосконалення підходів до аналізу стійкості обґрунтовано доцільність та розроблено елементи і принципи системи управління економічною стійкістю.

Розвинено методичний інструментарій з інтегрального оцінювання економічної стійкості підприємств машинобудування. Обґрунтовано врахування складових стійкості здійснювати в рамках збалансованої системи показників за блоками фінанси, клієнти, бізнес-процеси, навчання та розвиток із виділенням додаткового блоку соціум, котрий характеризує соціальну значущість підприємства для регіону та держави.

На основі матричного підходу запропоновано методичні рекомендації вибору стратегій забезпечення стійкості, які базуються на співвідношенні зон стійкості за рівнем інтегрального показника та грошових потоків, що забезпечує своєчасну діагностику економічного стану при прийнятті антикризових управлінських рішень.

Доведено, що для забезпечення швидкого реагування на динамічні зміни внутрішнього і зовнішнього середовищ запропоновано здійснення постійно діючого моніторингу складових стійкості за індикаторами системи раннього

попередження та реагування на появу кризових явищ.

З метою забезпечення ефективного оперативного спостереження за фінансово-економічним станом підприємства розроблено систему моніторингу індикаторів системи раннього попередження та реагування на появу кризових явищ.

Дисертаційна робота Сітак І.Л. логічно структурована, побудована на системному підході. Основний науковий внесок дисертанта полягає в удосконаленні теоретико-методичних засад і науково-практичного забезпечення управління економічною стійкістю підприємства.

На підґрунті результатів аналізу дисертації Сітак І.Л. встановлено низку основних положень, висновків й науково-практичних рекомендацій, які відзначаються науковою новизною, мають теоретичну, методичну й практичну значимість.

Результат 1. Автором удосконалено сутність поняття «економічна стійкість підприємства», яке полягає в об'єктивному розкритті факторів впливу та шляхів забезпечення економічної стійкості (стор. 13-19).

Теоретична цінність результату полягає в можливості підвищити достовірність та наукову обґрунтованість термінологічного апарату формування організаційно-економічного забезпечення управління економічною стійкістю підприємства.

Результат 2. Автором удосконалено елементи системи управління економічною стійкістю підприємства на основі обґрунтування сучасних теоретично значущих і практично використовуваних сутнісних характеристик завдяки використанню системного підходу при дослідженні процесів управління економічною стійкістю (стор. 129-135).

Практична значущість результату підтверджується можливістю більш точного визначення напрямів управлінських впливів для забезпечення економічної стійкості підприємств.

Результат 3. Удосконалено методичні рекомендації вибору стратегій економічної стійкості, які передбачають побудову матриці співвідношення зон

стійкості за рівнем її інтегрального показника та грошових потоків (стор. 99-105, 156-160).

Науково-практична значущість результату підтверджується можливістю більш точного обґрунтування стратегічних дій, політики, правил та процедур забезпечення економічної стійкості діяльності підприємств у стратегічному періоді.

Результат 4. Автором удосконалено науково-методичний підхід до оцінки рівня ефективності управління підприємством, який ґрунтується на врахуванні впливу зовнішніх фінансових інститутів на діяльність підприємства та наслідків внутрішніх інституційних правил підприємства (стор. 112-115).

Теоретична й практична цінність результату полягає у формуванні підґрунтя для завчасного виявлення можливого зниження значень показників діяльності підприємства, що дозволяє оцінювати не лише загальний рівень управління, а й його компоненти щодо економічної стійкості підприємства.

Результат 5. Розвинуто методичний підхід до визначення інтегрального рівня економічної стійкості підприємств машинобудування, відмінністю якого є удосконалена система показників економічної стійкості, що відповідає її уточненому визначенню відносно виявлених актуалізованих складових (стор. 150-156).

Теоретична та практична цінність такого підходу полягає у тому, що він дозволяє виявити чутливі до змін внутрішнього та зовнішнього середовища показники економічної стійкості для ухвалення управлінських рішень про її підтримку і зростання.

Результат 6. Розвинуто методичні рекомендації до формування системи раннього попередження настання криза у діяльності підприємств, що зумовлена соціально-економічними факторами, що відрізняється запровадженням у систему показників соціальної складової (стор. 171-177).

Наукова значущість й пріоритетність результату підтверджується його актуальністю у відповідності до сучасних ринкових тенденцій гуманізації та соціальної відповідальності діяльності підприємств.

У цілому слід відмітити, що одержані автором наукові результати мають високий ступінь обґрунтованості, що підтверджується об'єктивним критичним аналізом праць вітчизняних та зарубіжних вчених та практиків, які досліджують проблеми економічної діяльності підприємств та управління їх розвитком, використанням достатнього обсягу статистичної інформації, широкою апробацією на науково-практичних конференціях та впровадженням у діяльність вітчизняних підприємств. Висновки та рекомендації є достовірними, логічно забезпечені виконаними дослідженнями та підтверджуються довідками про впровадження їх результатів у практичну діяльність підприємств. Результати дисертаційної роботи містять наукову новизну, характеризуються глибиною змісту та коректністю формулювання пропозицій щодо їх практичного використання.

4. Теоретична та практична значущість висновків і результатів дисертації.

Теоретична цінність отриманих наукових результатів полягає в узагальненні, удосконаленні та розвитку теоретичних положень з управління економічною стійкістю промислових підприємств. До пропозицій дисертації, що мають теоретичне значення, відносяться:

удосконалене визначення поняття «економічна стійкість підприємства» (стор 13-19);

уточнений склад елементів системи управління економічною стійкістю підприємства (стор. 129-135).

Удосконалені теоретичні пропозиції дисертації доповнюють теорію підприємства, теорію менеджменту щодо уточнення процесу управління економічною стійкістю підприємств.

Основні теоретичні положення, викладені в дисертації, впроваджені в навчальний процес Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (акт від 11.03.2020р.) при викладанні дисциплін: студентам спеціальності 073 «Менеджмент» та 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Прикладна цінність положень дисертації полягає в удосконаленні та розвитку:

методичних рекомендацій позиціонування підприємств для вибору стратегій забезпечення економічної стійкості (стор. 99-105, 156-160

науково-методичного підходу до оцінки рівня ефективності управління підприємством (стор. 112-115);

методичного підходу з оцінювання економічної стійкості підприємств машинобудування (стор. 150-156);

методичних рекомендацій щодо розробки системи раннього попередження та реагування на появу кризових явищ підприємства (стор. 171-177).

Практична значущість наукових результатів полягає у тому, що використання теоретичного та методичного підґрунтя, дозволить власникам, менеджерам та інвесторам мати комплексне уявлення про прийняття управлінських рішень із забезпечення економічної стійкості підприємств промисловості.

Практична значущість дослідження підтверджується матеріалами про впровадження її результатів. Рекомендації та висновки дисертації використовуються в діяльності ПАТ «Харківський тракторний завод ім. С. Орджонікідзе» (довідка № 48-п-134 від 10.04.2017 р.); рекомендовані Департаментом економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації при розробці та реалізації цільових комплексних програм (довідка № 03-44/1129 від 19.03.2015р.); використовуються у роботі Інноваційного аерокосмічного кластеру «Мехатроніка» (довідка № 43-К-20 від 06.04.2020 р.).

5. Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження в опублікованих працях та авторефераті

Основні наукові положення, висновки та результати дисертаційної роботи викладено в 21 науковій праці, з яких: 5 - у наукових фахових виданнях України, 4 – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, 2 – у

закордонних наукових виданнях, 2 – у інших виданнях, 8 – у матеріалах конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 4,54 авт. арк, з яких особисто здобувачу належить 3,38 авт.арк.

За змістом автореферат повністю відповідає дисертаційній роботі, в доступній формі й належному обсязі розкриває її основні положення, елементи наукової новизни, теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Матеріали автореферату і дисертації структуровано й викладено у логічній послідовності, з використанням ілюстративного та графічного способів подання.

Аналіз дисертаційної роботи, положень наукової новизни, їх практичної апробації дозволяє зробити висновок про академічну доброчесність опонованої наукової роботи

6. Дискусійні положення і зауваження.

Позитивно оцінюючи достатній рівень розробки теоретичних і методичних положень, практичних рекомендацій, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, викладених у дисертаційній роботі, слід відмітити також наявність деяких дискусійних моментів.

1. В цілому підтримуючи автора щодо діагностики ефективності управління підприємством як підґрунтя для розробки методів управління економічною стійкістю підприємства, необхідно зазначити наступне: представлена формула розрахунку індексу ефективності управління потребує додаткової деталізації змісту кожної складової (стор. 112); автором не розкрито особливості розрахунку цього показника для підприємств, за акціями яких не відбуваються операції купівлі-продажу. Доцільно було б надати більш широке розкриття особливостей застосування цього індексу.

2. Автор цілком слушно використовує збалансовану систему показників як метод стратегічного управління економічною стійкістю підприємства (стор. 145-160, 175-184). Також в роботі вказано на необхідність врахування життєвого циклу підприємства при проведенні діагностики фінансово-господарської діяльності (стор. 30-41). Бажано було б вказати на важливість та

пріоритетність спостереження за показниками кожного блоку збалансованої системи відповідно до стадії життєвого циклу підприємства.

3. Заслуговує на підтримку запропонована матриця «стратегій забезпечення економічної стійкості» (рис. 3.8), що за твердженням автора визначає можливості реалізації заходів із забезпечення належного рівня стійкості. При цьому робота більш виграла б у разі надання економічного обґрунтування кожному з отриманих сегментів даної матриці, оскільки в поточному варіанті вибір заходів орієнтовано лише на врахування рівня економічного розвитку підприємства. Також слід було б надати опис рекомендованих дій та бажаних напрямів переходу позиції підприємства за сегментами матриці.

4. На додаткове обґрунтування вимагає відображений у підрозділі 3.3 авторський підхід щодо інформаційного забезпечення економічної стійкості підприємства (стор. 161-177). Потребує більш детального відображення взаємозв'язок підрозділів або відділів підприємства з формування звітів за індикаторами системи раннього попередження та реагування на появу кризових явищ. Бажано було б надати перелік служб та відділів підприємства, які будуть відповідати за формування бази даних за показниками системи раннього попередження та реагування.

5. Більш чіткого визначення вимагає авторський підхід щодо формування індикаторів системи раннього попередження та реагування на появу кризових явищ (таблиця 3.8). На думку автора, базування системи раннього попередження та реагування на появу кризових явищ на показниках та індикаторах, які надають кількісну та якісну оцінку ситуації, дає змогу виявляти причини кризових явищ та чинники впливу на неї. Бажано було б вказати частоту спостережень за наведеними індикаторами та провести їх ранжування з метою визначення сили впливу на рівень економічної стійкості.

6. У дисертації на основі аналітичного огляду джерел літератури запропоновано удосконалену автором класифікацію типів економічної стійкості (стор. 21-25), яка свідчить про багатоплановість та багатоаспектність цього поняття. Проте автор нечітко використовує у роботі запропоновану

класифікацію, оскільки не вказує, які види економічної стійкості розглядаються у дисертації. Вважаємо також за доцільне описати запропоновану класифікацію в авторефераті.

7. У дисертації на основі розрахунку показників діяльності підприємств машинобудування, а саме інтегрального показника економічної стійкості та аналізу грошових потоків, запропоновано матрицю базових стратегій забезпечення економічної стійкості (таблиця 3.7). Автором надано характеристику та пропозиції щодо реалізації обраних стратегій. Проте в тексті автореферату ця інформація відсутня. Доречно було б в текст автореферату включити ці матеріали, оскільки вони підтверджують практичне значення результатів дисертаційного дослідження.

Однак, слід зазначити, що наведені дискусійні положення не знижують наукової новизни, цінності, теоретичного та практичного значення результатів і висновків дисертації, що дозволяє надати представлений до захисту роботі загальну позитивну оцінку.

7. Загальна оцінка дисертаційної роботи та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Сітак І. Л. на тему «Управління економічною стійкістю підприємства» виконана на високому науково-теоретичному рівні. Результати, отримані дисертантом в процесі дослідження, містять елементи наукової новизни та мають теоретико-прикладне значення для управління економічною стійкістю підприємств промисловості України.

Представлені в дисертації наукові положення та висновки є результатом авторського бачення щодо вирішення поставлених наукових завдань, спрямованих на розбудову науково-методичних засад і надання практичних рекомендацій з управління економічною стійкістю підприємств.

Структурована побудова роботи та автореферату відповідає кваліфікаційним вимогам, стиль викладення й форма подання матеріалу дослідження є доступними, коректними, логічними та послідовними. Тема та

зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Актуальність і рівень розв'язання поставлених завдань, новизна дисертації, ступінь достовірності та обґрунтованості винесених на захист наукових положень відповідають вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету міністрів України № 567 від 24.07.2013 року зі змінами та доповненнями, що висуваються до кандидатської дисертації, а її автор – Сітак Ірина Леонідівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувачка кафедри менеджменту,
логістики та інновацій
Харківського національного
економічного університету імені
Семена Кузнеця МОН України

Олена ЯСТРЕМСЬКА